

Οί θεολογικές αναζητήσεις του μακαριστού Μητροπολίτου Ήλειας Γερμανού Β΄ για τήν πορεία τῶν θεολογικῶν θεμάτων

Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Ήλειας Γερμανός Β΄ ἦταν χαρισματοῦχος Ἐπίσκοπος καί Μητροπολίτης μέ πολλά ἐνδιαφέροντα καί ἐνασχολήσεις σέ πολλούς τομεῖς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Δέν ἦταν συνηθισμένος Ἐπίσκοπος. Μπορεῖ κανεῖς νά ἐντοπίση τήν ποιμαντική του ἀγωνία, τό γνήσιο ἐκκλησιαστικό του φρόνημα, τό λειτουργικό του ἦθος, τήν φιλανθρωπία του, τήν γνώση τοῦ κανονικοῦ καί ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, τήν εὐστροφία του στήν ἐπίλυση διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων, τήν ἀγωνιστικότητά του καί πολλά ἄλλα.

Στήν παροῦσα εἰσήγηση θά ἤθελα νά τονίσω τήν προσφορά του στήν ὀρθόδοξη θεολογία, ἀφοῦ ἐνδιαφερόταν γιά θεολογικά ζητήματα. Θεωρῶ ὅτι αὐτό εἶναι ἀπό τά πιό σπάνια ἐνδιαφέροντα τῶν συγχρόνων Κληρικῶν καί Ἐπισκόπων. Μέχρι τό τέλος τοῦ βίου του ἤθελε νά ἀσχολεῖται καί νά μαθαίνει τά διάφορα θεολογικά ρεύματα καί κινήματα πού παρατηροῦνται γενικά στόν ἐλλαδικό χῶρο καί νά διερευνᾷ τήν σχέση τους μέ τήν ὀρθόδοξη θεολογία τῆς Ἐκκλησίας.

Πολύ συχνά μοῦ τηλεφωνοῦσε γιά νά μέ ἐρωτήση γιά κάποιο θεολογικό πρόβλημα πού ἀνέκυπτε ἐκεῖνο τόν καιρό, ζητοῦσε τήν γνώμη μου καί φυσικά διατύπωνε τίς ἀπόψεις του, ἐλέγχοντάς τες ἀπό τά ὅσα ἄκουγε. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς Ἀρχιερεῖς πού ἔδειχνε ἐνδιαφέρον γιά θεολογικά θέματα καί παρά τήν διαφορά ἐτῶν στήν ἀρχιερωσύνη σεβόταν τίς θεολογικές ἀπόψεις τῶν νεωτέρων Ἱεραρχῶν. Θεωρῶ ὅτι καί στό σημεῖο αὐτό ἦταν σπάνιος Μητροπολίτης.

Στό παρόν, ὅμως, Συνέδριο θά ἤθελα νά ἀναφερθῶ ἰδιαίτερα στά Θεολογικά Συνέδρια τά ὁποῖα εἶχε καθιερώσει στήν Μητρόπολή του μέ ἀφορμή τήν ἐορτή τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, στά θέματα πού ἐπέλεγε καί τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο τά διηύθυνε, ἀλλά καί στίς θεολογικές του ἀναζητήσεις.

Εἰσαγωγικῶς θά πρέπει νά τονισθῆ ὅτι ἀγαποῦσε τούς θεολόγους τῆς Περιφέρειας του, τιμοῦσε τό Παράρτημα τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων Νομοῦ Ήλειας, καί ἤθελε νά τούς δίνη τήν δυνατότητα νά ἐκφράζονται θεολογικά καί νά ἐπιμορφώνονται μέ τά νεώτερα θεολογικά θέματα καί προβλήματα πού ἀναφύονταν.

1. Τά θεολογικά θέματα τῶν Συνεδρίων

Τά Θεολογικά Συνέδρια πού καθιέρωσε στήν Ἱερά Μητρόπολή του ἄρχισαν τό ἔτος 1983 καί γίνονταν κάθε χρόνο, ἕως τό 2020, δηλαδή 37 χρόνια. Πέρα ἀπό τά

Θεολογικά Συνέδρια για τούς θεολόγους καθηγητές, διοργάνωνε και Ίερατικά Συνέδρια και Συνάξεις, πάλιν μέ θεολογική θεματολογία, συνδυασμένη μέ τήν ποιμαντική τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Ἦθελε ἀκραδάντως ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας νά συνδέεται μέ τήν ποιμαντική, καί ἡ ποιμαντική νά ἀσκῆται θεολογικά.

Ἦθετε ἓνα κεντρικό θεολογικό θέμα τοῦ Συνεδρίου καί καλοῦσε ὡς εἰσηγητές θεολόγους καθηγητές τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν Ἀθηνῶν καί τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλά καί ἄλλων εἰδικότητων ἀπό διαφόρους ἐπιστημονικούς χώρους. Προφανῶς τά θέματα τῶν Συνεδρίων προέρχονταν ἀπό συζητήσεις πού ἔκανε μέ τούς θεολόγους τοῦ Παραρτήματος τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων Νομοῦ Ἡλείας, γι' αὐτό καί ἡ θεματολογία τους ἦταν ἐνδιαφέρουσα καί ἐπίκαιρη. Θά κάνω μιά σύντομη ἀναφορά τῶν θεμάτων πού θίγονταν στά Θεολογικά αὐτά Συνέδρια.

Ὁ Ἀρχιμ. Δαμασκηνός Πετράκος, Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Ἱεροκήρυξ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἡλείας καί Ὡλένης, συνεργάτης τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου, στήν Διδακτορική του διατριβή μέ τίτλο «Ἱερά Μητρόπολις Ἡλείας, ἱστορική ἐξέλιξη-σημερινή κατάσταση» (Θεσσαλονίκη 2014), ἀναφέρεται σέ εἰδικό κεφάλαιο καί στά ἐτήσια «Θεολογικά Συμπόσια» ἢ «Σεμινάρια», πού διοργάνωνε ὁ Ὀρθόδοξος Σύλλογος «Θεῖα Οἰκοδομή» Ἀμαλιάδος, καί ἀκολούθησαν τά «Θεολογικά Συνέδρια» πού συνδιοργανώνονταν ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολη, τούς θεολόγους τοῦ Παραρτήματος τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως (ΠΕΘ) καί τήν «Θεῖα Οἰκοδομή».

Ἔτσι, τά «Θεολογικά Συνέδρια», ὡς Συνέδρια τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἡλείας μέ τήν συνεργασία μέ τούς προαναφερθέντας, ἔγιναν «θεσμός» ἀπό τόν Φεβρουάριο τοῦ 1983 σέ διήμερο πρόγραμμα κατὰ τό ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου σέ χῶρο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καί τήν πρωία τῆς Κυριακῆς, μετά τήν θεία Λειτουργία, σέ χῶρο τῆς «Θεῖας Οἰκοδομῆς» στήν Ἀμαλιάδα. Αὐτό δείχνει τό πνεῦμα τῆς συνεργασίας καί ἐνότητος πού διέπνεε τόν μακαριστό Ἱεράρχη. Δέν ἤθελε διασπάσεις στόν εὐαίσθητο ἐκκλησιαστικό χῶρο, ἀλλά ἀπέβλεπε στήν ἐνότητα ὅλων τῶν πνευματικῶν δυνάμεων.

Τά θέματα τῶν Συνεδρίων ἦταν ποικίλα. Θά γίνῃ μιά ἀπαρρίθμησή τους γιά νά φανῇ ἡ ποικιλία τῶν θεμάτων καί τῶν ὁμιλητῶν, ἀλλά καί τό ἀνήσυχο πνεῦμα τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου:

«Οἱ ἰδεολογικές ζυμώσεις στόν νεώτερον Ἑλληνισμό καί ἡ σύγχρονη ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας» (1983), «Ἐκκλησία καί νεότης» (1984), «Ἡ ἐνοριακή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας» (1985), «Θεολογία καί Ζωή» (1986), «Θεολογία καί Λόγος τοῦ Θεοῦ» (1987), «Ἡ Παλαιά Διαθήκη» (1988), «Ἀμαρτία καί ἐλευθερία» (1989), «Τά δόγματα σάν δεῖκτες ζωῆς» (1990), «Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καί Μακάριος Κορίνθου, ὁ Νοταρᾶς» (1991), «Χριστιανισμός καί Μαγεία» (1992), «Παράδοση καί ἀνανέωση στήν ὑμνογραφία τῆς Ἐκκλησίας μας» (1993), «Ἡ γλῶσσα τῆς ἐπικοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας μέ τόν σύγχρονον κόσμον» (1994), «Ὀρθόδοξος καί Εὐρωπαϊκός πολι-

τισμός. Μεγέθη αλληλοσυμπληρούμενα ή αλληλοαποκλειόμενα;» (1995), «Επιστήμη και Θρησκεία στην εποχή μας» (1996), «Ποιμαντική Γάμου και Οικογενείας πρό των πυλών του 21^{ου} αιώνα» (1997), «Τό σταθερό και τό μεταβλητό στην Όρθόδοξη Λατρεία» (1998), «Νέες μορφές έπικοινωνίας τής Έκκλησίας μέ τόν κόσμον» (1999), «Η σπουδαιότης τής διδασκαλίας του άγιου Γρηγορίου του Παλαμά στην εποχή μας» (2000), «Όρθόδοξη Παράδοση και Εύρωπαϊκή Ένωση» (2001), «Η Χριστολογία του άγιου Κυρίλλου Άλεξανδρείας» (2002), «Θεός άπρόσιτος και άποκαλυπτόμενος» (2003), «Βασικές άρχές τής Όρθοδόξου Έκκλησιολογίας» (2004), «Η Παλαιά Διαθήκη στην Όρθόδοξη Έκκλησία» (2005), «Η Θεοδικία» στην άρχαία Έλληνική φιλοσοφία, τήν Εύρωπαϊκή φιλοσοφία, στά έξωχριστιανικά θρησκευάματα και στην Όρθόδοξη θεολογία» (2006), «Η γυναίκα στην Όρθόδοξη Έκκλησία» (2007), «Η ένότης τής Έκκλησίας του Χριστού και ή Ένωση τών Έκκλησιών» (2008), «Η Καινή Διαθήκη, κέντρον τής Έκκλησίας. Η σημασία της για τόν σύγχρονον κόσμον» (2009), «Η Άποκάλυψη στην ζωή τής Έκκλησίας» (2010), «Ίστορία, Θεολογία και Γλώσσα τής θείας Λατρείας» (2011), «"Τῆ έλπίδι χαίροντες, τῆ θλίψει ύπομένοντες": Μεταξύ τών θλίψεων του κόσμου και τής χαρᾶς του Χριστού» (2012), «Θεός και Άστρο-Φυσική» (2013), «Πίστη και Έπιστήμη: Από τόν αντίλογο τών Έτεροδόξων στον διάλογο τών Όρθοδόξων θεολόγων» (2014).

Αυτά τά στοιχεΐα, μέχρι τό 2014, συμπεριλαμβάνονται στην διδακτορική διατριβή του Άρχιμ. Δαμασκηνού Πετράκου πού προανέφερα. Μετά τό 2014 συνεχίσθηκαν τά Θεολογικά Συνέδρια και παρουσιάζω τήν θεματολογία τους, όπως μου τήν έστειλε και πάλι ό ίδιος.

«Παιδεία-Διαφωτισμός-Παγκοσμιοποίηση. Όρθόδοξη έκκλησιαστική θεώρηση» (2015), «Οί Νεομάρτυρες τής Γαστούνης, άγιοι Χρήστος και Παναγής» (2016), «Ό Άπόστολος Παύλος. 1950 χρόνια από τό μαρτύριό του» (2017), «Η όντολογία του προσώπου στην σύγχρονη θεολογία. Οί άποφάσεις τής Άγίας και Μεγάλης Συνόδου για τό πρόσωπον» (2018), «Η προσφορά του Βυζαντίου (Άνατολικής Ρωμαϊκής Αύτοκρατορίας) εις τήν θεολογίαν, τάς έπιστήμας και τόν πολιτισμόν (1000 έτη από τής γεννήσεως του Μιχαήλ Ψελλου, Υπάτου τών Φιλοσόφων και ιδρυτου του Πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, (1018-2018)» (2019), «Η προσφορά τής Έκκλησίας στην Κοινωνία και τόν Λαό» (2020).

Τό έπόμενο έτος 2021 είχε προγραμματισθῆ τό Θεολογικό Συνέδριο μέ θέμα «Η Έκκλησία στον Άγώνα του 1821», αλλά δέν πραγματοποιήθηκε λόγω τής πανδημίας του κορωνοϊου και τό έτος 2022 ό μακαριστός Ίεράρχης παραιτήθηκε από τόν θρόνο τής Ίερᾶς Μητροπόλεως Ήλειας και Όλένης και έξελέγη ό από Όλένης Αθανάσιος, στενός συνεργάτης του και άξιος συνεχιστής του έργου του. Βέβαια, πρέπει νά τονισθῆ ότι αυτή ή πράξη του νά παραιτηθῆ και νά έργασθῆ για τήν δια-

δοχή του από τον στενό συνεργάτη του, και ότι αποσύρθηκε σέ Γηροκομείο τής Ίερᾶς Μητροπόλεως του, δείχνει τό ὑψηλό ἐκκλησιαστικό καί θεολογικό ἦθος του.

Πάντως, μέ τήν ἀπλή καί μόνον ἀπαρρίθμηση τῶν θεμάτων πού ἀνεπτύχθηκαν καί συζητήθηκαν στά Θεολογικά Συνέδρια βλέπει κανεῖς τίς θεολογικές εὐαισθησίες τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχου, ὁ ὁποῖος μαζί μέ τούς θεολόγους τής περιφερείας του ἔκανε ἕνα τέτοιο μεγάλο θεολογικό ἔργο, καθιστώντας τήν Μητρόπολή του μιά Ἄνοικτή Θεολογική Σχολή. Καί ἄν προσθέση κανεῖς ὅτι στά Συνέδρια αὐτά ἐτέθησαν καί φιλοσοφικά, κοινωνικά, ἐπιστημονικά θέματα, τότε πρόκειται γιά ἕνα Ἄνοικτό Πανεπιστήμιο πού λειτούργησε στήν Μητρόπολή του.

Ἀπό τά θεολογικά αὐτά Συνέδρια πέρασαν καί δίδαξαν σχεδόν ὅλοι οἱ καθηγητές τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν, Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης, καί καθηγητές ἄλλων Ἀκαδημαϊκῶν Σχολῶν. Μεταξύ τῶν εἰσηγητῶν θά ἀναφέρω μερικά γνωστά ὀνόματα: Βλάσιος Φειδᾶς, π. Γεώργιος Μεταλληνός, Ἡλίας Οἰκονόμου, π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, Γεώργιος Μαντζαρίδης, Διονύσιος Δακουρᾶς, Ἰωάννης Φουντούλης, Μέγας Φαράντος, Εὐάγγελος Θεοδώρου, Μάριος Μπέγζος, Στυλιανός Παπαδόπουλος, Γεώργιος Γαλίτης, Ξενοφών Παπαχαραλάμπους, Μαρίνα Κολοβοπούλου, Νικόλαος Ξιώνης, Παναγιώτης Σκαλτσῆς, Κωνσταντῖνος Κορναράκης, Κωνσταντῖνος Νιάρχος, Παναγιώτης Νιάρχος, Ἡρακλῆς Ρεράκης, Κώστας Ζουράρις, Δημήτριος Γόνης, Κωνσταντῖνος Μπελέζος, Μητρ. Ἀβύδου, νῦν Κρήνης Κύριλλος Κατερέλλος κ.ἄ.

Τά Θεολογικά αὐτά Συνέδρια ἦταν μιά μεγάλη προσφορά τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχου στά Θεολογικά Γράμματα, στά θέματα παιδείας καί τής σύγχρονης ζωῆς, στήν θεολογική ἀνάπτυξη τῶν Χριστιανῶν τής Περιφερείας του, πράγμα πού δείχνει τίς θεολογικές εὐαισθησίες του. Ἀπό τήν ἀρχή τής ἐκλογῆς καί ἐνθρονίσεώς μου, τό 1995, ἄκουγα ἀπό ὅλους τούς θεολόγους γιά τήν σημασία τῶν Θεολογικῶν αὐτῶν Συνεδρίων, πού ἦταν μεγάλο γεγονός στήν Περιφέρειά μας καί τό ἀνέμεναν μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον.

2. Οἱ ἐντυπώσεις μου ἀπό τήν συμμετοχή μου στά Συνέδρια

Στά Θεολογικά αὐτά Συνέδρια κλήθηκα τρεῖς φορές γιά νά ἀναπτύξω ἐνδιαφέροντα θέματα πού ἐκεῖνος μοῦ πρότεινε, καί ἐπομένως ἀπέκτησα ἴδια γνώμη γιά τό πῶς διεξάγονταν.

Ὅταν τό 1986, ὡς Ἀρχιμανδρίτης καί Ἱεροκήρυξ τής Ίερᾶς Μητροπόλεως Ἐδέσσης, Πέλλης καί Ἄλμωπίας ἐξέδωσα τό βιβλίο μέ τίτλο «Ὁρθόδοξη Ψυχοθεραπεία» καί ὑπότιτλο «Πατερική Θεραπευτική ἀγωγή», ἀμέσως μέ προσκάλεσε νά ἀναπτύξω τό θέμα αὐτό στό Θεολογικό Συνέδριο τοῦ Φεβρουαρίου. Διέγνωσε, προφανῶς, τήν ἀξία τής ἱερᾶς ἡσυχίας πού ἀναφέρεται στήν θεραπεία τῶν ψυχικῶν

ένεργειών του ανθρώπου για να τήν αντιπαραβάλλη με τις σύγχρονες τότε ψυχολογικές τάσεις. Και αυτό δείχνει τις θεολογικές και ποιμαντικές ευαισθησίες του.

Νά σημειωθῆ ὅτι ὅταν κατά καιρούς τοῦ ἔστελνα κάποιο βιβλίο μου, ὄχι μόνον μέ εὐχαριστοῦσε ιδιόχειρα, ἀλλά μοῦ ζητοῦσε νά ἀποστείλω καί κάποιο ἀριθμό ἀντιτύπων γιά τήν πώληση ἀπό τό Βιβλιοπωλεῖο τῆς Μητροπόλεώς του, πράγμα πού ἦταν σπάνιο.

Ὅμως, ὁ τότε Μητροπολίτης Ἐδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας νῦν μακαριστός Χρυσόστομος, διάδοχος τοῦ Γέροντός μου ἁγίου Καλλινίκου, ἀρνήθηκε στόν Μητροπολίτη Ἡλείας Γερμανό νά δώσῃ τήν ἀδειά του, πράγμα πού τόν στενοχώρησε πολύ. Τό σημαντικό δέ εἶναι ὅτι μοῦ τηλεφώνησε γιά νά ἐκφράσῃ τήν λύπη του καί μάλιστα μοῦ εἶπε: «Τί κάθεσαι ἐκεῖ ἐπάνω, ἀφοῦ σέ ἐμποδίζει νά ἐργασθῆς;».

Τό ἔτος 2000, ἤδη εἶχα γίνει Μητροπολίτης Ναυπάκτου, μέ προσκάλεσε νά ἀναπτύξω καί τά δύο θέματα τοῦ Θεολογικοῦ Συνεδρίου μέ κεντρικό θέμα του «ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς καί ἡ ἐποχή μας» (20-2-2000). Ἡ πρώτη ἀπογευματινὴ εἰσήγηση ἀναφερόταν στά βιογραφικά τοῦ ἁγίου Γρηγορίου καί ἡ δεύτερη στήν διδασκαλία του μέ βάση τόν ἱερό ἠσυχασμό.

Γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἀποτελεῖ πρόκληση γιά τίς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης θεολογίας, ἡ ὁποία ἀρέσκεται νά ἀποκαλῆται «μεταπατερική» καί «συναφειακή» καί κινεῖται στόν ἀντίποδα τῆς ἠσυχαστικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐκφράστηκε ἀπό τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ. Ὅμως, ὁ μακαριστός Ἱεράρχης, ἂν καί εἶχε τελειώσει τήν Θεολογική Σχολή Ἀθηνῶν ὅπου ἡ ἀναφορά στόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ ἦταν σπάνια, καί ὅταν ἀναφέρονταν σέ αὐτόν ὁμιλοῦσαν περιφρονητικά γιά τήν θεολογία πού ἐξέφραζε, ἐν τούτοις ὁ Μητροπολίτης Γερμανός ἤθελε νά μάθῃ ὁ ἴδιος τήν θεολογία του καί μέ αὐτήν νά ἐκπαιδεύσῃ τούς Κληρικούς καί θεολόγους τῆς Μητροπόλεώς του, δεῖγμα ὑψηλοῦ θεολογικοῦ ἠθους.

Τό ἐπόμενο ἔτος, δηλαδή τό 2001, μέ προσκάλεσε νά ἀναπτύξω τό θέμα «ἡ θεσμική μεταρρύθμιση τῆς Εὐρώπης καί ἡ προσφορά τῆς Ὁρθοδόξου παραδόσεως» (18-2-2001). Γνώριζε ὅτι ζοῦμε σέ ἓνα ιδιαίτερο περιβάλλον, ἀνήκουμε στόν εὐρωπαϊκό χῶρο καί στά θεσμικά ὄργανα τῆς Εὐρώπης, στά ὁποῖα κυριαρχοῦν οἱ δυτικοί Χριστιανοί (Ρωμαιοκαθολικοί-Προτεστάντες) καί ἤθελε νά πληροφορηθῆ ποιά εἶναι ἡ δυνατότητα τῆς παρέμβασης τῆς Ὁρθοδόξου παραδόσεως στά ὄργανα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως καί ἡ παρέμβαση τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας στόν Εὐρωπαϊκό χῶρο.

Φαίνεται ὅτι εἶχε διαβάσει ἄρθρο μου μέ τίς ἐντυπώσεις μου ἀπό τήν ἐπίσκεψή μου μέ ομάδα ἄλλων ἐπισκεπτῶν, Κληρικῶν καί λαϊκῶν, στίς Βρυξέλλες

καί ἤθελε νά ἐνημερώση τούς Κληρικούς καί Θεολόγους τῆς Μητροπόλεως του γιά τό θέμα αὐτό.

Τό ἔτος 2018 μέ προσκάλεσε νά εἰσηγηθῶ στό Θεολογικό Συνέδριο δύο σοβαρά καί ἐπίκαιρα θέματα, ἦτοι: «Ἡ ὄντολογία τοῦ προσώπου στήν σύγχρονη κοινωνία» καί «οἱ ἀποφάσεις τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου γιά τό πρόσωπο».

Ὅπως γνωρίζουμε τό ἔτος 2016 εἶχε πραγματοποιηθῆ ἡ «Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος» στό Κολυμπάρι τῆς Κρήτης, καί στό ὁποῖο εἶχαμε συμμετάσχει καί ἐμεῖς οἱ δύο, πέρα τῶν ἄλλων Ἀρχιερέων, καί στήν ὁποία ἔγινε μία θεολογική συζήτηση γιά τήν ἔννοια τοῦ προσώπου. Ἦδη τό ἔτος 2015-2016 ἤμασταν καί οἱ δύο Συνοδικοί Σύεδροι στήν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο καί μέ ἄκουσε νά ἀναπτύσσω τήν σοβαρότητα τοῦ θέματος αὐτοῦ, καί γι' αὐτό ἤθελε νά ἐνημερώση τούς Κληρικούς καί τούς Θεολόγους τῆς Μητροπόλεως του. Νά σημειωθῆ ὅτι τήν Συνοδική ἐκείνη περίοδο ὁ Μητροπολίτης Γερμανός ἦταν ἀντιπρόεδρος τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου καί μέ τήν ιδιότητα αὐτήν ἐκπροσώπησε τόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος τόν Ἰανουάριο 2016 στήν Γενεύη, στήν Σύναξη τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, γιά νά συζητήσουν τήν τελική φάση τῆς Συνόδου αὐτῆς. Καί στήν συνέχεια ἀνέλαβε νά ἐνημερώση τόσο τήν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο ὅσο καί τήν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας μας, μέ εἰδικές Εἰσηγήσεις. Καί μάλιστα ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στό νά ἀποφασίσῃ σχετικῶς ἡ Ἐκκλησία μας σέ ὅλα τά θέματα πού θά συζητοῦντο στήν «Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος». Νά προσθέσω τίς εὐχαριστίες μου σέ αὐτόν, διότι στά θέματα πού θά εἰσηγεῖτο ζητοῦσε τήν γνώμη μου καί συνεργασθήκαμε ἄριστα, ἄσχετα ἀπό τό τελικό ἀποτέλεσμα.

Πάντως, τό ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι ἐπειδή τοῦ ἄρεσε ἡ ἐπεξεργασία τοῦ θέματος τοῦ προσώπου πού ἀνέπτυξα στό Θεολογικό Συνέδριο, ἐξέδωσε τίς εἰσηγήσεις αὐτές σέ εἰδικό τεῦχος μέ γενικό τίτλο «τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ἀνθρώπου, κατά τούς Πατέρας καί τούς συγχρόνους Θεολόγους». Εἶναι χαρακτηριστικός ὁ Πρόλογος πού ἔγραψε γιά τήν ἔκδοση τοῦ τεύχους αὐτοῦ, πού δείχνει καί τόν σκοπό τῶν Συνεδρίων. Γράφει:

«Ἐάν ὁ σοφός Σωκράτης ἔλεγε "γηράσκω ἀεὶ διδασκόμενος" καί ἡ παιδαγωγική ἐπιστήμη σήμερα ὀμιλεῖ διά τήν διά βίου μάθησι, ὥστε ὅλοι νά μαθαίνουν ὅσα χρειάζονται διά τήν ἀντιμετώπισι τῶν δυσκολιῶν τῆς ζωῆς τους, τοῦτο ἰδιαιτέρως πρέπει νά κάνουμε ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί διά νά μαθαίνουμε τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, πού μᾶς προστατεύει στήν ζωή μας, ἀλλά καί μᾶς ἐνισχύει στήν ἀντιμετώπισι τῶν δυσκολιῶν μας.

Αὐτόν τόν σκοπόν ἔχει καί τό ἐτήσιο Θεολογικό Συνέδριο τῆς Μητροπόλεως μας. Δηλαδή ἐπιδιώκει τήν ἐμπέδωσι ἀλλά καί τήν διεύρυνσι τῶν χριστιανικῶν γνώσεων τοῦ Κλήρου, τῶν Θεολόγων τῆς περιοχῆς μας καί τῶν Χριστιανῶν μας».

Αυτό φανερώνει ποιός ήταν ο σκοπός των έτησίων Θεολογικών Συνεδρίων στην Μητρόπολή του. Οί θεολόγοι, Κληρικοί και λαϊκοί πρέπει να έμπεδώνουν και να διευρύνουν τις χριστιανικές γνώσεις. Συνεχίζει:

«Έτσι έφέτος υπήρξεν ιδιαίτερη ή εύλογια του Θεού να είναι εισηγητής στο Θεολογικό μας Συνέδριο ο γνωστός στην Έλλάδα και έκτός αυτής διά την ιδιαίτεραν θεολογική του κατάρτιση Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου και άγιου Βλασίου κ. ΙΕΡΟΘΕΟΣ.

Διά τοῦτο και από την θέσιν αυτήν ιδιαίτερα τον εύχαριστώ διά τον κόπον του να έλθη διά δύο ήμέρες κοντά μας, να μάς εύλογήση και να ακούσωμε τον θεολογικόν του λόγον. Όμως θέλω να τον εύχαριστήσω ακόμη θερμά και διότι μάς έστειλε τά δοκίμια των όμιλιών του προς δημοσίευση, ώστε να λάβουν γνώση αυτών και να διδαχθούν και όσοι δέν είχαν την εύκαιρίαν να παρευρεθούν και να τον ακούσουν τις ήμέρες του Συνεδρίου μας. Ατά τά κείμενα περιέχονται στον ανά χειρας τόμον. Πιστεύω ότι από την ανάγνωσί τους όλοι θα ώφεληθούμε. Τό εύχομαι όλόψυχα».

Θεωρώ και αυτό τό γεγονός σπάνιο για Μητροπολίτη, όταν σκεφθῆ κανείς την καθιερωμένη γενική άποψη περί του προσώπου, πού κατά την γνώμη μου άποκκλίνει από την Όρθόδοξη παράδοση. Ό μακαριστός Μητροπολίτης ήταν άλλης κοπῆς Ιεράρχης!

Πέρα από τά Θεολογικά Συνέδρια μέ προσκάλεσε να δώσω διάλεξη στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λεχαινών Ηλείας την 10 Ιουνίου 2007 μέ θέμα: «Η εύγονική και εύθανασιακή νοοτροπία τῆς έποχῆς μας». Τόν ένδιέφερε τό πώς ή Όρθόδοξη θεολογία άντιμετωπίζει τις προκλήσεις τῆς σύγχρονης Βιοτεχνολογίας. Και αυτό δείχνει τό άνήσυχο «πνεῦμα» του μακαριστου Ιεράρχου.

Επίσης, μέ προσκάλεσε σέ Συνέδριο πού διοργάνωσε ή Ιερά Μητρόπολη Ηλείας μέ την Πανελλήνια Ένωση Φυσικῶν, μέ τό Τοπικό Παράρτημα Φυσικῶν Ηλείας και μέ τό Τοπικό Παράρτημα Θεολόγων Ηλείας, την 11-1-2009 μέ θέμα την σχέση μεταξύ θεολογίας και έπιστήμης. Τό θέμα μου ήταν: «Τά φυσικά, ή μεταφυσική και ή Όρθόδοξη θεολογία», και εκείνος τό παρηκολούθησε μέ άνύστακτο ένδιαφέρον.

Τόν ένδιέφεραν τά Βιοηθικά θέματα ως πρόκληση ποιμαντικῆς διακονίας και γι' αυτό διοργάνωσε Ιερατική Σύναξη των Κληρικῶν τῆς Ιερᾶς Μητροπόλεως του μέ θέμα: «Βιοηθική, Μεταμοσχεύσεις, έγκεφαλικός θάνατος, παιδιά του Σωλήνα», πού πραγματοποιήθηκε στις 4-2-2018 στον Πύργο Ηλείας και μέ κάλεσε ως μοναδικό Εισηγητή. Μετά την εισήγηση του θέματος ακολουθήσε εύρύτατη συζήτηση, υπεβλήθησαν έρωτήσεις και έγινε γόνιμη συζήτηση. Ένθυμοῦμαι ότι μέ άφησε άπολύτως έλεύθερο να άπαντώ στις έρωτήσεις των Κληρικῶν του και δέν επενέβαινε

καθόλου, μόνον έκανε έναν σύντομο πρόλογο και έναν καταληκτικό επίλογο. Νά σημειωθῆ ότι συνήθως, εκτός από εξαιρέσεις, αποφεύγουν νά θίγουν τέτοια ζητήματα, γιατί δημιουργοῦν ξάψεις και έντονες συζητήσεις. Έκείνος ἦταν άνοικτός σέ όλες τίς προκλήσεις.

Έπίσης, μέ παρεκάλεσε έπιμόνως νά όμιλήσω σέ Βιολογικό Συνέδριο πού διοργάνωσε ἡ Διεύθυνση Μέσης Έκαπαίδευσης, από 4-6 Μαΐου 2018, και νά αναπτύξω τίς θέσεις τῆς Έκκλησίας ως πρός τά βιολογικά θέματα.

3. Διαπιστώσεις

Οι έντυπώσεις μου από τά Συνέδρια στά όποια ἤμουν εισηγητής υπῆρξαν πολύ θετικές.

Κατ' άρχάς, ό μακαριστός Ίεράρχης, ένῶ ἦταν «ἡ ψυχή» τῶν Συνεδρίων συμπεριφερόταν ποιμαντικά και διακριτικά. Δέν προήδρευε ποτέ τῶν Θεολογικῶν Συνεδρίων, αλλά καλοῦσε πάντοτε νά προεδρεύουν καθηγητές τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, κυρίως τῶν Άθηνῶν, μαζί μέ άλλους καθηγητές και υπευθύνους τοῦ Τοπικοῦ Παραρτήματος τῶν Θεολόγων.

Ό ἴδιος έκανε στήν άρχή μιá μικρή, σύντομη και περιεκτική εισηγήση και έπειτα καθόταν στήν θέση τοῦ άκροατηρίου, παρακολουθώντας τήν πορεία τοῦ Συνεδρίου και σπάνια παρενέβαινε για νά δώση κάποιες λύσεις, όταν αναφύονταν σοβαρά θέματα και υπῆρξαν κάποιες διενέξεις. Στίς παρεμβάσεις του ἦταν εὔστροφος, εύγενής, διακριτικός, πειστικός και άποφασιστικός.

Τά Συνέδρια άρχιζαν τό Σάββατο τό άπόγευμα. Μετά τήν εισηγήση γινόταν πάντοτε δημιουργική συζήτηση, ακολουθοῦσε τράπεζα και διαβαζόταν τό άπόδειπνο. Τήν έπομένη ἡμέρα, Κυριακή, γινόταν Άρχιερατική Θεία Λειτουργία, ακολουθοῦσε ἡ δεύτερη εισηγήση και συζήτηση, και τό Συνέδριο ολοκληρωνόταν μέ πλούσια τράπεζα, στήν όποία επικρατοῦσε εύχάριστη άτμόσφαιρα μέ ψαλμωδίες και δημοτικά τραγούδια από τούς θεολόγους Ίεροψάλτες. Ό ἴδιος μέ τήν εύφυΐα του και τήν εύγένειά του διηύθυνε τό όλο πρόγραμμα άριστουργηματικά.

Γενικά, ό μακαριστός Μητροπολίτης Ήλείας κυρός Γερμανός ἦταν ένας Μητροπολίτης έξαιρετικῶν προδιαγραφῶν, μέ θεολογική και κανονική κατάρτιση, μέ ποιμαντική εύαισθησία και μέ άγωνία για τήν προσφορά τῆς Όρθοδόξου Έκκλησίας στόν σύγχρονο κόσμος μέ τήν θεολογία και τήν όλη παράδοσή της. Ήταν ένας παραδοσιακός Ίεράρχης μέ γνώση τῆς σύγχρονης κοινωνίας μας.

Κάποτε ο Μητροπολίτης Δωδώνης Χρυσόστομος, ως Ζακύνθου εΐπε στήν έορτή του, ότι καί «ή Ίεραρχία τής Έκκλησίας μας χρειάζεται τόν Γερμανό της» παραφράζοντας τήν σχετική διαφήμιση!

Πράγματι, ο μακαριστός Μητροπολίτης Γερμανός ήταν σημαντικός καί έμβληματικός Ίεράρχης, πού εξέφραζε στήν Ίεραρχία καί στά Συνοδικά Όργανα πάντοτε έναν επίκαιρο, ζωντανό θεολογικό λόγο, μέ εύπρέπεια, εύγένεια, έπιχειρήματα καί άποφασιστικότητα. Πάντοτε προετοιμαζόταν μέ έπάρκεια καί εξέφραζε τήν παράδοση τής Έκκλησίας, όπως διατυπώθηκε στίς Οικουμενικές καί Τοπικές Συνόδους, μέ τούς όρους καί τούς κανόνες τους. Μέ τόν τρόπο αυτόν έτήρησε πλήρως τήν βεβαίωση-όμολογία πού έδωσε πρό τής χειροτονίας του σέ Μητροπολίτη:

«Πρός δέ τούτοις στέργω καί αποδέχομαι τάς άγίας έπτά Οικουμενικές Συνόδους καί τών Τοπικών, άς εκείναι αποδεξάμεναι έκύρωσαν επί φυλακῆ τών όρθοδόξων τής Έκκλησίας δογμάτων άθροισθεΐσαι». Καί: «Πείσομαι δ' έσαεί προθύμως έν τοΐς Έκκλησιαστικοΐς καί τῆ Ίερῶ Συνόδω, ως άνωτάτη άρχῆ τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, σεβόμενος καί τηρῶν τάς δωρηθείσας αύτῆ προνομοΐας προς καταρτισμόν τε καί στηριγμόν τής παρ' ήμΐν Όρθοδόξου Έκκλησίας καί έπιμελήσομαι, όση μοι δύναμις περίεστι όρθοτομεΐν τόν λόγον τής άληθείας εις δόξαν τοϋ Πατρός καί τοϋ Υίοϋ καί τοϋ Αγίου Πνεύματος, τής μιᾶς ύπερουσίου καί άδιαιρέτου Τριάδος, τοϋ ένός καί μόνου άληθινοϋ Θεοϋ, καί προς σωτηρίαν τών πιστῶν».

Προσωπικῶς τοϋ εΐμαι εύγνώμων για πολλά, αλλά κυρίως, διότι μέ βοήθησε μέ τόν τρόπο του σέ δύσκολα έκκλησιαστικά ζητήματα πού αντιμετώπισα στήν περιφέρειά μου. Πάνω από όλα έθετε τό συμφέρον τής Έκκλησίας, έχοντας θεολογικό καί έκκλησιαστικό φρόνημα. Αίωνία ή μνήμη τοϋ Μακαριστοϋ Μητροπολίτου Ήλείας Γερμανοϋ, μέ τίς θεολογικές του αναζητήσεις.